

BÜTÇE SAYDAMLIĞI VE EKONOMİK ÖZGÜRLÜĞÜN YOLSUZLUK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Gül KAYALIDERE*
Pelin MASTAR ÖZCAN**

Özet: Yolsuzluk, ekonomik büyüme ve kalkınmayı olumsuz etkileyen önemli bir unsurdur. Yolsuzluğu önlemede bütçe saydamlığı ve ekonomik özgürlüklerin etkisinin olduğu vurgulanmaktadır. Çalışmada, bütçe saydamlığı ve ekonomik özgürlüklerin yolsuzlukla ilişkisi araştırılmıştır. Bu üç değişkenin, 2006-2012 dönemi için verilerine eksiksiz ulaşılabilen ülkeler seçilmiştir. İlk olarak değişkenlere ait korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Sonuç olarak, yolsuzluk ile bütçe saydamlığı ve ekonomik özgürlükler arasında negatif ve güçlü bir ilişki saptanmıştır. Daha sonra değişkenlerin ilişkisi yatay kesit regresyon analizi ile incelenmiştir. Ekonomik özgürlük ve saydamlık düzeyi arttıkça yolsuzluk düzeyinde azalma saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bütçe Saydamlığı, Ekonomik Özgürlük, Yolsuzluk

The Effect of Budget Transparency and Economic Freedom on Corruption

Abstract: Corruption is a important element that has a negative influence on economic growth and development. The effect of budget transparency and economic freedoms in preventing corruption is increasingly acknowledged. In this current study, the relationship between budget transparency and economic freedoms and corruption are investigated. As the sample of the study, countries for which full data could be accessed in terms of these three variables for the 2006-2012 periods were selected. Firstly, correlation coefficients for each variable were calculated. In conclusion, a negative and strong relationship has been discerned between corruption and budget transparency and economic freedoms. In addition, the relationships among variables have been analyzed thorough with the help of cross section regression analysis. It was found that as the level of budget transparency and economic freedoms increases, the level of corruption reduces.

Key Words: Budget Transparency, Economic Freedom, Corruption

I. Giriş

Ekonomik büyüme ve kalkınmayı engelleyen en önemli unsurlardan kabul edilen yolsuzluk toplumun tüm kesimlerini sarabilecek bir hastalık olarak nitelendirilebilir. Yolsuzluğu önlemek için kamu bütçesi ve sürecinin tamamen anlaşılabilir ve katılımcı bir işleyişle yürütülmesi gereği öngörülür. Aynı zamanda ekonomik olarak özgür olan bir toplumun denetim mekanizmalarını kendiliğinden oluşturacağına inanılır ve bu durumda yolsuzluğa giden yol doğal olarak kapalı olacaktır.

Çalışmada, bütçe saydamlığı ve ekonomik özgürlüklerin yolsuzluğu etkileyip etkilemediği ampirik olarak araştırılacaktır. Bunun için ilk önce, söz konusu üç bileşen açıklanacak ve bunların ölçümünde kullanılacak veriler

* Yrd. Doç. Dr. Celal Bayar Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü

** Araş. Gör. Celal Bayar Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü

hakkında bilgi verilecektir. Daha sonra, literatürde yapılmış çalışmalar ve sonuçları özetlenerek araştırma bulguları sunulacaktır.

II. Yolsuzluk Kavramı

Son yıllarda, üzerinde tartışılan ve pek çok araştırmaya konu olan “yolsuzluk”un yeni bir kavram olmadığı ifade edilebilir. 2000 yıl önce, bir Hint Kralının “Arthashastra” adlı kitabında bu konuya değindiği tespit edilmiştir. 700 yıl önce, Dante, ortaçağda yolsuzlukları nedeniyle nefret edilen rüşvetçileri cehennemin derinliklerinde tasvir etmiştir. Kısaca, son yıllarda önem derecesi artan bir kavram olarak vurgulanabilir. Financial Times Gazetesi’nin 1995 yılı temasını “yolsuzluk” olarak tespiti de bu konuya olan ilgiyi daha da arttırmıştır (Tanzi, 1998: 559).

Yolsuzluk, “kamu gücünün özel çıkarlar için kullanılması” olarak tanımlanır. Özel çıkarın kapsamı; para ve mal elde etmenin yanında güç ve statü kazanma ve hatta geleceğe dönük kazanç ve üstünlük beklentisi olarak özetlenebilir (Karagöz-Karagöz, 2010: 6). Literatürde, kanser gibi toplumun tüm kesimlerini sarabilecek bir hastalık olarak da nitelendirilen yolsuzluğun Dünya Bankası (DB) tarafından da ekonomik ve sosyal kalkınmanın önündeki en büyük engel olarak görülmektedir (O’Rourke, 1993: 11).

Yolsuzluk iki bileşenden oluşmaktadır: otorite ve ahlak. Yolsuzluk, otoriteye güvenin ve saygının yok olmasına neden olarak toplumun ahlaki standartlardan sapmasına zemin hazırlamaktadır. Toplumdan topluma ahlaki ölçütlerin değişkenlik göstermesi olağandır. Örneğin; bir toplumda yapılan iş karşılığında hediye vermek olağan karşılanırken diğer bir toplumda yasa dışı kabul edilebilecektir. Dolayısıyla, yolsuzluğu varlığı, takdir yetkisi (otorite), ekonomik rant ve yetersiz (zayıf) bir yargı sistemine olmak üzere üç koşula bağlıdır (O’Rourke, 1993: 12-13). Otorite sahibi kamu görevlisi ekonomik rant elde etmek için gücünü kötüye kullandığında ve bu uygulaması sonucu hiçbir cezai yaptırımla karşılaşmadığına bu davranışını sürdürme eğiliminde olacaktır.

Yolsuzluk, bürokratik (küçük boyutlu) veya politik (daha büyük boyutlu) yapılan, maliyetleri düşürücü ya da fayda artırıcı, rüşvet alan tarafından başlatılan ya da rüşvet veren tarafından başlatılan, zorla veya gizli anlaşmaya dayalı, merkezi veya yerel boyutta, tahmin edilebilir veya keyfi, nakit ödeme içeren ya da içermeyen olmak üzere farklı kategorilerde sınıflandırılabilir (Tanzi, 1998: 565).

Otoritelerin (elinde yetki bulunduranların) yolsuzluğa yönelmesinde pek çok neden bulunmaktadır: Kamu yönetiminin yapısından kaynaklanan nedenler ki bunların başında saydamlık gelmektedir. Saydamlık, sistemde uygulanan politika ve hedeflerin belirginliği anlamının yanı sıra basitlik ve herkes tarafından anlaşılabilirlik anlamını da taşır. Saydam bir kamu yönetiminde tüm bilgiler paylaşılır. İkinci unsur hesap verme sorumluluğudur. Hesap verme sorumluluğunu geliştirmiş bir kamu yönetiminde kendisine yetki verilen ve kaynak tahsis edilen otoritelerin bu yetki ve kaynağı ne kadar verimli

kullandıklarına ilişkin bir tereddüt yaşanmayacaktır. Üçüncü unsur, yönetişimdir. Yönetişim, bir ülkenin ekonomik ve sosyal kaynaklarının gelişme amacıyla yönetiminde yetkinin kullanılma şeklidir (Karakaş, 2007: 50-52). Yönetişim, devlet - toplum ve özel kurumların birlikte hareketini ve birbirleri ile iletişimini öngörerek denetim mekanizmasının kendiliğinden oluştuğu bir sistemin adı olarak da ifade edilir (Kayalıdere, 2004: 57). Sayılan unsurlara ek olarak, yargı ve denetim sistemlerinin etkin çalışması yolsuzluğun önündeki engellerdendir.

Enflasyon oranlarının yüksekliği, devletin ekonomideki ağırlığı, kayıtdışı ekonominin varlığı ve gelir dağılımındaki dengesizlikler gibi ekonomik yapıdan kaynaklanan unsurların da yolsuzluğu tetiklemesi kaçınılmazdır. Ayrıca, toplumsal yapı, daha açık bir ifadeyle, eş dost kayırmacılığı, nüfus artış hızının yüksekliği, sivil toplum kuruluşlarının yetersizliği gibi etkenlerin varlığı yolsuzluğa katkıda bulunmaktadır (Karakaş, 2007: 50-57).

III. Yolsuzluğun Ölçümü: Yolsuzluk Algılama Endeksi (YAE)

Yolsuzlukla ilgili veri üretiminde pek çok akademik çalışmanın yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının da çabaları dikkat çekicidir. OECD, yolsuzlukla mücadelede önde gelen kuruluşlar içerisinde yer almıştır. Daha sonra onu, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Dünya Bankası ve bölgesel kalkınma bankaları takip etmiştir. Ancak, yolsuzlukla mücadelede tüm bu kuruluşların yanında 1993 yılında kurulan Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International- TI) adı altındaki oluşum ve 1995 yılında yayınladığı Yolsuzluk Algılama Endeksi- YAE (International Perceptions Index- CPI) konusunda etkili odak haline gelmiştir. YAE, ilk defa yolsuzluk algılarının ülkeler arası karşılaştırmalara imkan veren sistematik veri sağlayarak pek çok çalışmaya öncülük etmiştir (Andeson ve Heywood, 2009: 764-747) .

YAE, ülkelerin kesit regresyonlarına dayanarak yolsuzluğun nedenleri ve sonuçları hakkında kapsamlı bir araştırmanın sonucu olarak değerlendirilir. Endeksin amacı, ülkelerin yolsuzluğu algılamaları üzerine ayrıntılı bir veri sağlayarak bir ülkeden diğerine değişen yolsuzluk düzeylerinin anlaşılır kılınmasıdır. Yolsuzluk gibi karmaşık ve tartışmalı bir alanda, mükemmel örnekleme, kapsamlı ülke seçimi ve kullandığı metodoloji açısından bir başka kaynağın bulunmadığı vurgulanmaktadır (Lambsdorff, 2006: 81). YAE, farklı anket verilerinin derlenmesi ile oluşturulmuştur. Verilerde keskin farklılıkların oluşmaması için önceki yıl değerlendirmeleri de göz önünde bulundurulmaktadır (Graeff ve Mehlkop, 2003: 606). Literatürde bazı sınırlamalarından söz edilse de yolsuzluğu ölçmede kapsamlı ve tatmin edici bir endeks olarak kabul gören YAE, Uluslararası Saydamlık Örgütü (Transparency International-TI) tarafından hazırlanır ve 176 ülkeyi içine alır. Ülkelerin 0-10 arasında puan aldıkları endekste bir ülkenin puanı 0'a ne kadar yakınsa o ülkede yolsuzluğun yüksek seviyelerde olduğu değerlendirilmesi

yapılacaktır (Lalountas vd., 2011: 639). 2012 yılında yayınlanan endekste ise bu puanlamada değişikliğe gidilmiş ve ülkelerin 0-100 arasında aldıkları değerler sıralamadaki yerlerini belirlemiştir. YAE metodolojisi tamamen farklılaşmıştır. Uluslararası şeffaflık hareketi ve dışarıdan katılan uzmanların katıldığı kapsamlı bir gözden geçirme ve müzakere sürecinin sonunda geliştirilen bu yeni hesaplama sistemi 2012 yılı ve öncesi karşılaştırmalı analizlerin mümkün olmaması sonucunu doğurmaktadır (Transparency International, 2012: 1).

Yolsuzluğun ölçülmesinde genel olarak kullanılan YAE olmasına rağmen, literatür incelendiğinde, Dünya Bankası tarafından kullanılan Kaufman, Kray ve Mastruzzi (KKM) endeksinin yönetişimin boyutlarının tahminini, 1996,1998, 2000 ve 2002 yılları için 199 ülke ve bölgeyi kapsayan çalışmaları bulunmaktadır. Ayrıca, Hindistan’da Medya Araştırmaları Merkezi tarafından oluşturulan bir yolsuzluk endeksi yayınlanmıştır. Söz konusu araştırma, sadece birebir görüşmeler ve yolsuzluk algısı üzerinde durmayıp aynı zamanda başka faktörleri de içine alan bir endeks olma özelliğini taşır. Başka faktörler olarak değerlendirilen unsurlar PEE modeline dayanmaktadır. P, yolsuzluk algısını temsil eder. E, deneyimi (yolsuzluk tecrübeleri), diğer E ise tahminlemeyi (verilen rüşvetin) temsil etmektedir. 2005-2010 dönemini kapsayan araştırma, kamu sektörü, tahsis sistemi, eğitim, su arzı ve sağlık hizmetlerini kapsamaktadır (Kumar, 2011: 8).

IV. Bütçe Saydamlığı Kavramı

Kelime anlamı olarak saydamlık “ne olup bittiğini anlamak için söz konusu şeyin içine (içeriğine) bakmanın mümkün olması” dır (Lindstedt ve Naurin, 2010: 304). Daha ayrıntılı bir tanımlama yapmak gerekirse: Saydamlık, devletin, hedeflerini, bu hedeflere ulaşmak için hayata geçirdiği politikaları ve bu politikaların yarattığı sonuçları izlemek için gerekli olan bilgiyi düzenli, anlaşılabilir, tutarlı ve güvenilir bir biçimde sunmasıdır. Tanımda, sistemin saydamlığı için, uygulanan faaliyetlerin sonuçlarının yanında planlanan faaliyetlerin de topluma sunulması vurgulanmaktadır. Saydamlıkta kamu kaynaklarının kullanımı bakımından iki boyut vardır: Birincisi, mali saydamlıktır: Kamu kaynaklarının kim tarafından, nasıl ve hangi amaçla kullanıldığının bilgisinin mevcut olması anlamına gelir (Atiyas ve Sayın, 2000: 27). Bir başka ifadeyle, devletin yapısının, fonksiyonlarının, maliye politikası amaçlarının, kamu sektörü hesapları ve projeksiyonlarının geniş halk kitlelerine bildirilmesidir. Bu bilgiler, kapsamlı, zamanında, anlaşılabilir ve uluslararası karşılaştırmalara olanak sağlayacak şekilde düzenlenmiş olmalıdır. Seçmenler ve mali piyasalar, yönetimin mali durumu hakkında ve uyguladığı politikaların bugünkü ve gelecekteki ekonomik ve sosyal etkilerini içeren değerlendirmeler yapabilmelidirler (Alt ve Lassen, 2006:1406). İkincisi, performans saydamlığıdır: Nihai mal ve hizmet sunumunda etkinliğin değerlendirilmesine

yarayan veya bu değerlendirmeyi mümkün kılan bilgilerin sunulması olarak açıklanmaktadır (Atiyas ve Sayın, 2000: 27).

Şekil 1: Bütçede Saydamlaşma Süreci

Kaynak: Cameroon Budget Inquirer (2013), "Why Budget Transparency", <http://cameroon.openspending.org>, Erişim: 02/10/2013.

Bütçe saydamlığı kavramı ise, kamu gelirleri, tahsisler, harcamalar hakkında geribildirim ve vatandaşların bu bilgilere ayrıntılarıyla ve kolayca erişebilmelerini ifade eder. Bütçe, yönetimlerin politika ve program anlamında önceliklerini ortaya koyan bir belgedir. Dolayısıyla, bütçe saydamlığı sağlanarak katılımcı ve hesap verilebilir bir bütçe süreci hedeflenmektedir. Saydam, erişilebilir ve doğru olmayan bir bütçenin analiz edilmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi mümkün olmayacaktır. Bütçe ve bütçe sürecine ait bilgilerin doğru (eksiksiz) olarak sunulmasının yanında zamanında ve herkesin anlayabileceği şekilde sunulması gerekmektedir (Cameroon Budget Inquirer, 2013: 1). Sundelson (1935)'un ifade ettiği gibi, "toplumun, bütçe sürecine, özgür ve sınırsız (engellenmeden) bir şekilde dahil olmasına izin verilmedikçe o bütçe, bütçe olmaz." (Sundelson, 1935: 260).

Bütçenin saydam olmasının sağladığı pek çok faydadan söz etmek mümkündür. Ancak literatür incelendiğinde bazılarının ön planda yer aldığı ifade edilebilir. İlk olarak, saydam bir bütçede kaynak tahsisi ve harcamaların denetiminin varlığı kamu görevlileri üzerinde etkili olacak ve yanlış veya kötüye kullanıma yol açacak uygulamalardan uzak durulacaktır. Ayrıca, toplumun ve yasal incelemelerin bütçe sürecine dahil olması yanlış politika kararlarının alınmasını ve hatalı tahsislerin yapılmasını engelleyecektir. Bütçede saydamlığın varlığına inanan vatandaşların yönetime güvenleri de tam olacaktır. Yönetime güvenen vatandaşların vergi ödemeye yaklaşımlarının da pozitif olacağı ifade edilebilecektir (Cameroon Budget Inquirer, 2013:1).

V. Bütçe Saydamlığının Ölçümü: Açık Bütçe Endeksi (ABE)

Bütçe saydamlığının sistematik olarak değerlendirilmesi ve ölçümü son yıllarda önem kazanmış bir olgudur ve bu konuda dünya çapında üç kurumun çalışmaları kayda değer kabul edilir. 1998 yılında, Asya krizi ve etkilerini gidermek için Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund-IMF) tarafından “Mali Saydamlık Üzerine İyi Uygulamalar Tüzüğü” adı altında, 2001 ve 2007 yıllarında revize edilecek olan çalışma yayınlandı. Bu çalışmayla, toplumun mali bilgilere ulaşabilirliği, bütçe döngüsünün çeşitli aşamaları ve veri kalitesinin standartlarını içeren yasal ve yönetsel yapıyı değerlendirme çerçevesi oluşturuldu. Daha sonra, 2002 yılında, OECD tarafından “Bütçe Saydamlığı için En İyi Uygulamalar” yayınlanmış ve yönetimlerin yedi anahtar bütçe belgesini yayınlamalarının gerekliliği yanında birçok ek bilginin (örneğin; vergi harcamaları ve emeklilik yükümlülükleri gibi) kamuoyuna duyurulması önerilmiştir. Söz konusu iki belge, bütçe saydamlığı konusunda atılmış önemli adımlar olarak görülse de ülkeler arası bütçe saydamlığını ölçmeği hedeflememişlerdir. Bütçe analizinde sivil toplumun rolünü arttıran ve dünya çapında kabul gören Uluslararası Bütçe Ortaklığı (International Budget Partnership-IBP) bu boşluğu, Açık Bütçe Endeksi (Open Budget Index-OBI)’ni yayınlamakla kapatmıştır. Endeks, IMF ve OECD’nin çizmiş olduğu standartlara ek olarak, Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Örgütü (International Organization of Supreme Audit Institutions-INTOSAI) tarafından yayınlanan Denetim Usulleri üzerine Lima Deklarasyonu Rehberi (Lima Declaration of Guidelines on Auditing Precepts) kullanılarak oluşturulmuş kapsamlı bir ankete dayanmaktadır. Ülkelerin 0-100 arasında değişen OBI skorları, kamuya ulaşılabilirlik, zamanlama ve her bir ülkenin yayınlaması gereken yedi anahtar belgenin kapsamına odaklanan ankette 123 sorunun 92’sine dayanarak hesaplanır. Kalan sorular ise, bütçe kurumlarının etkinliğine daha açık bir ifadeyle, yasama organları ve yüksek denetleme kurumları ve halkın bütçe sürecine katılım fırsatlarına yöneliktir (Renzio ve Masud, 2011:609).

VI. Ekonomik Özgürlük Kavramı

Geçmişten günümüze üzerinde en çok tartışılan konuların başında özgürlük kavramı gelmektedir. Üzerinde uzlaşılan özgürlük tanımı, 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları bildirisinin 4. Maddesinde yer almaktadır. Söz konusu maddede özgürlük; *"başkasına zarar vermeyecek her şeyi yapabilmektir. Böylece her insanın doğal haklarının kullanımı, toplumun diğer üyelerinin aynı haklardan yararlanmalarını sağlayan sınırlarla belirlidir. Bu sınırlar ise ancak yasa ile belirlenebilir"* şeklinde ifade edilir.

Tarih boyunca özgürlüklerin siyasal iktidara karşı savunulduğu düşünülürse, iktidara karşı yapılan bu siyasal özgürlük mücadelesinde, ekonomik ve sivil özgürlüklere sahip olmanın mücadele gücünü artırdığı düşünülebilir (Yalman vd., 2011:435). Demokrasi ve piyasa ekonomisi arasındaki ilişki politik ve ekonomik özgürlükler arasındaki ilişkiyi de ortaya koymaktadır. Aralarında önemli bir ilişki bulunmasına karşılık ekonomik özgürlük, politik özgürlük (siyasi sürece eşit şartlarda katılma, politik güç için gerçek rekabet ve özgür ve korkusuz bir seçim) ve sivil özgürlükten (din özgürlüğü, konuşma özgürlüğü, gösteri özgürlüğü, adil mahkemelere başvurma özgürlüğü) farklıdır (Berggren, 2003: 194). Bu yönüyle ekonomik özgürlük, ülke ekonomisinin ne derece piyasa ekonomisi olduğunu tanımlamaya çalışan bir kavramdır.

Hayek'in özgürlük anlayışının temel noktası insanın insan üzerindeki zor kullanımının sınırlandırılması ve mümkün olan en düşük seviyeye çekilmesi gereğidir. Hayek'e göre piyasa ekonomisi ekonomik özgürlüğün gerçekleşmesini sağlayacaktır. Çünkü piyasada, mal ve hizmetlerin dağılımı eşitlik ilkesine göre değil bireylerin tercihlerine göre gerçekleşir (Miller, 2010: 76). Hayek'in ekonomik özgürlük anlayışını tamamıyla hükümet eylemlerinin yokluğu olarak anlamak doğru olmayacaktır. Hayek ekonomik özgürlüğü sınırsız bir özgürlük olarak tanımlamamış ve sınırlı devlet müdahalesinin gerekliliğini reddetmemiştir (Kapás ve Czeplédi : 8). Liberal düşüncenin önemli temsilcilerinden biri olan Ludwig Von Mises'e göre; ekonomik özgürlük ile siyasal özgürlük birbirini tamamlamaktadır. Dolayısıyla biri olmadan diğeri eksik kalacaktır. Mises'e göre, ekonomik özgürlük piyasa ekonomisi demektir. Piyasa ekonomisi, rekabetçi bir düzen içerisinde bireylere sınırsız seçenekler sunmakta bu sayede bireyler özgürleşmektedirler. Dolayısıyla piyasa ekonomisi ortadan kaldırıldığında bütün siyasal özgürlükler ve haklar ortadan kalkar (Biber, 2008: 62).

Genel bir tanım yapılması gerekirse; ekonomik özgürlük mal ve hizmetlerin üretiminde, dağıtımında ve tüketiminde devlet müdahalesinin olmamasıdır. Devletin asli fonksiyonu, özel mülkiyetin koruması ve mal/hizmet değiş tokuşunun sağlanabilmesi için gerekli alt yapıyı sağlamaktır (Keşeljević, 2007: 227). Başka bir ifade ile ekonomik özgürlük, bireysel tercih, özel mülkiyet ve mübadele serbestisinin varlığıdır. Literatür incelendiğinde, ekonomik özgürlüğün tanımı üzerinde bilim adamlarının henüz bir uzlaşma

sağlayamadıkları ifade edilebilir. Yukarıda olduğu gibi bir tanım yapmaktan ziyade, bireysel tercih, gönüllü mübadele, bireylerin can ve mal güvenliğinin sağlanması, piyasaya giriş ve çıkışlarda serbestlik, rekabet özgürlüğü gibi bileşenler bağlamında açıklamalar yapıldığı görülmektedir (Gwartey ve Lawson, 2003: 406).

VII. Ekonomik Özgürlüğün Ölçümü: Ekonomik Özgürlük Endeksi (EÖE)

Ekonomik özgürlükler üzerine yorum yapabilmek, ülkeleri ekonomik özgürlük seviyesi bakımından karşılaştırabilmek için bir ölçütün olması gerektiği açıktır. Esas itibarıyla “ekonomik özgürlük” kavramının temel unsurlarından yola çıkarak, belirli kriterler ışığında geliştirilmiş olan endeksler yardımıyla, ülkeler arasında karşılaştırma yapmak mümkün olmaktadır. Ekonomik özgürlüğü ölçmek için kullanılan üç tane kapsamlı indeks bulunmaktadır. Bunlar (Kešeljević, 2007: 228);

Economic Freedom Index-EFW (Fraser Index): Fraser Enstitüsü; ekonomik özgürlük endeksi oluşturup bu konuda düzenli rapor yayınlayan ilk kuruluştur. Endeksin kökeni Fraser Enstitüsü'nün ev sahipliğinde Nobel ödüllü iktisatçı Milton Friedman'ın 1986-1994 yılları arasında düzenlediği konferanslara dayanmaktadır. Bu konferanslar, ülkelerin kurumlarının ve uyguladığı politikaların ekonomik özgürlüğü ölçmede ne derece tutarlı olduğuna odaklanmaktadır (Kapás ve Czeplédi :206). Ekonomik Özgürlük Endeksi; 141 ülkenin IMF, Dünya Bankası ve World Economic Forum'dan alınan verileri derlenerek oluşturulmaktadır. Endekste ülkelerin ekonomik özgürlük seviyeleri beş farklı kategori altında değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır. Bu beş kategori, 24 alt bileşenden oluşmaktadır (Gwartney vd., 2012: 2). Her bir bileşen ve alt bileşen 0 ile 10 arasında derecelendirilmektedir. 10, olası en yüksek puanı gösterirken, 0, en düşük puandır. Dolayısıyla, yüksek skorlar ekonomik özgürlük düzeyinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ekonomik özgürlük endeksi bileşenleri, kamu sektörünün hacmi (size of government), hukuki yapı ve mülkiyet haklarının güvenliği (legal system and security of property rights), para politikası ve fiyat istikrarı (sound of money), uluslararası ticaret serbestisi (freedom of trade internationally), düzenlemeler (regulation) olarak belirlenmiştir.

Freedom House Index: 1972 yılından beri Freedom House tarafından yayınlanan endeks 195 ülkede demokrasi eğilimleri ve özgürlüklerdeki değişimleri değerlendirmektedir. Endeks siyasal haklar ve sivil özgürlükler olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Endekste yer alan ülkeler 1 ila 7 arasında puan almaktadır. 1-2,5 puan arası demokratik ülke; 3-5 kısmen demokratik; 5,5-7 ise demokratik olmayan ülkeleri göstermektedir (Freedom House, 2013).

Index of Economic Freedom- IEF (Heritage Foundation): Ekonomik Özgürlük Endeksi, merkezi Washington'da bulunan araştırma şirketi Heritage Foundation tarafından hesaplanmakta ve Wall Street Journal tarafından 1995

yılından itibaren yayınlanmaktadır. Ekonomik bağımsızlığı, 185 ülkede, 10 alt kategori çerçevesinde ölçmeyi amaçlayan bir çalışmadır. Endekste, her kategori için 100 maksimum değeri temsil etmek üzere, söz konusu başlıklar eşit ağırlığa sahip olup, “0-100” skalası kullanılarak değerlendirilmektedir. Ülkelerin skorları 0-100 arası tüm değerleri alabilmektedir. Skor arttıkça özgürlük seviyesi yükselmektedir. Endekste, mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım, tüketim aşamalarında özgürlük ile mülkiyet sahipliği, işgücü, sermaye ve malların serbest dolaşımı, hükümet kısıtlamalarının olmaması olarak tanımlanan ekonomik bağımsızlık, iş özgürlüğü, ticaret özgürlüğü, vergisel özgürlük, devletten bağımsız, para politikası açısından bağımsızlık, yatırım özgürlüğü, finansal özgürlük, mülkiyet hakları, yolsuzluktan muaflık kategorilerde incelenmektedir (Heritage Foundation, 2013).

İncelenen ekonomik özgürlük endeksleri arasında kapsamı geniş olan (daha fazla ülkeyi değerlendirmeye alan) ve literatürdeki çalışmalarda da çoğunlukla kullanılan Heritage Foundation tarafından oluşturulan ve Wall Street Journal tarafından yayımlanan Index of Economic Freedom verilerinden yararlanılmıştır.

VIII. Yolsuzluk-Bütçe Saydamlığı-Ekonomik Özgürlük İlişkisi

Kamu görevlisinin, özel fayda saylamak için yetkisini kötüye kullanması olarak tanımlanan yolsuzluğun ilacı olarak saydamlığın artırılması gereğinin tüm literatürde vurgulanması bu konudaki çalışmaları da tetiklemiştir. Yolsuzluğun sadece ahlaki bir sorun olmadığı dünyanın pek çok ülkesinde büyümenin ve kalkınmanın önündeki en büyük engel olduğu yapılan araştırmaların sonucu olarak ampirik olarak da kanıtlanmıştır. Lindstedt ve Naurin (2010), bu çalışmalardan biri olarak kabul edilmektedir. Araştırmacılar, yolsuzluğu önlemek için saydamlığın gerektiğini belirtirler. Çalışmada iki farklı saydamlık olgusundan söz etmektedirler. Birincisi, kurumun (yöneticinin) kontrolünde olan saydamlık, ikincisi, kontrol altında olmayan saydamlıktır. Bu iki saydamlık şeklinin yolsuzluğu nasıl etkilediğini araştırmışlar ve azalttığı konusunda sonuca ulaşmışlardır. Ancak, saydamlığın tek başına yeterli olmadığını ve açıklık (anlaşılabilirlik) ve hesap verilebilirlik koşulları yerine getirilmedikçe yolsuzluğun engellenemeyeceğini belirtmişlerdir (Lindstedt ve Naurin, 2010: 316). Kolstad ve Wiig (2009), saydamlığın, yolsuzluğa neden olacak faaliyetleri daha riskli hale getirerek, kamu görevlilerine daha iyi olanaklar sağlayarak ve kamu hizmeti verecek kişilerin dürüst ve verimli kişiler arasından seçimini kolaylaştırarak bürokratik yolsuzluğun azaltılabileceğini savunmuşlardır. Ayrıca, saydamlık ile politikacılara daha fazla hesap verme yükümlülüğü verilerek politik yolsuzluğun da azaltılabileceğini vurgularlar. Onlara göre, saydamlığın yolsuzluk üzerindeki etkisi belirli koşullar altında söz konusudur. Birimlere (topluma) aktarılacak bilgilerin, süreçleri de kapsaması ve bu bilgilerin verilmesinin özendirilmesi gerekir. Bu bağlamda, saydamlığın seviyesi (etkisi), seçmenlerin eğitim seviyesine, yönetimin hesap vereceği

paydaşların oranına (genişliğine), bilgisi kamuya duyurulan özel ve kamusal mallara bağlıdır. Ancak, yolsuzluğa karışan memurların deşifre olmasına neden olacak bilgi aktarımının saydamlık reformunu olumsuz etkileyebileceği de göz ardı edilmemelidir. Bilgi sahibi olma avantajları sayesinde büyük rant elde eden kamu görevlileri saydamlık reformunun uygulanmasını da güçleştirmek isteyeceklerdir (Kolstad ve Wiig, 2009: 529). Sedmihradská ve Haas (2012) ise, saydamlığın artması sonucunda neden mali performans artmak zorundadır sorusuna yanıt aramışlar ve çalışmalarında, bütçe saydamlığı ve mali performans arasındaki ilişkiyi değerlendirmişlerdir. Araştırmalarının sonucunda, bütçe saydamlığı ile (ABE ile ölçülen) bütçe açıkları ve kamu borcu arasında istatistiki anlamda negatif bir ilişki saptayamamışlardır. Ayrıca yolsuzluk ile kamu maliyesi arasında da istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir (Sedmihradská ve Haas, 2012:1). Egeli ve Özen (2011), yolsuzluk ve mali saydamlık ilişkisini araştırdıkları çalışmalarında söz konusu değişkenlerin arasında negatif ilişki tespit etmişlerdir. Başka bir ifadeyle, mali saydamlık düzeyindeki bir artış yolsuzlukları da aynı derecede azaltmaktadır sonunu elde etmişlerdir (Egeli ve Özen, 2011: 27).

Yolsuzluk ile ekonomik özgürlük arasındaki ilişki, yönetim (hükümet) açısından önemli kabul edilmektedir. Ancak aralarındaki ampirik ilişkinin otomatik olarak oluşmadığı vurgulanmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, yönetim, ticaret ile ilgili, vergilemede veya alınması gerekli belgelerde sınırlamalara gittiğinde, bu uygulamalar kamu görevlilerinde yolsuzluk eğilimini arttırabilecektir. Yolsuzluk, ekonomik özgürlüğü engelleyici düzenlemelerle artma eğilimine girebilecektir. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde ekonomik özgürlük ile yolsuzluk arasında negatif ilişkinin altının çizildiği görülür (Graeff ve Mehlkop, 2003: 606). Graeff ve Mehlkop (2003), ekonomik özgürlüğün çeşitli bileşenlerinin yolsuzluğa etkisini araştırdıkları çalışmalarında, yolsuzluk ile ekonomik özgürlük arasında güçlü bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca, bu ilişkinin ülkelerin kalkınmışlık düzeyi ile de ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bu çalışmada ortaya çıkan diğer bir sonuç da, beklentilerin tersine bazı düzenlemelerin yolsuzluğu azalttığı olmuştur (Graeff ve Mehlkop, 2003: 605). Saha vd. (2009), ekonomik özgürlük ve demokrasi bileşenlerinin yolsuzlukla ilişkisini araştırmışlar ve ekonomik özgürlüğün yolsuzluğu azalttığı sonucuna ulaşmışlardır. Dikkat çekici diğer sonuç ise, ekonomik serbestliğin seviyesinin düşük olduğu ülkelerde demokrasi, yolsuzluğu arttırmaktadır. Akçay (2000), Saha vd. ile aynı bileşenleri test ettiği çalışmada ise, ekonomik özgürlükler ve demokrasi düzeyi azalırken yolsuzluğun artma eğiliminde olduğunu tespit etmiştir (Akçay, 2000: 1). Özcan (2012) araştırmasında, mal ve hizmet üretimi, dağıtımı ve tüketiminde devletin zorlama, kısıtlama ve kurallarının olmamasını ifade eden ekonomik özgürlüğün artan düzeylerinin yolsuzluğun azalmasına yardımcı olduğu sonucuna ulaşmıştır (Özcan, 2012: 273). Pieroni ve d'Augustino (2011), çalışmalarında, yolsuzluğu bağımlı değişken olarak, ekonomik özgürlük, özel yatırım mevzuatı, finansal

mevzuat, bilgi kısıtlamaları gibi tanımlayıcı değişken olarak almışlardır. Araştırma sonucunda, yolsuzluk ile ekonomik özgürlük arasında doğrusal olmayan pek çok ilişki tespit etmişlerdir (Kumar, 2011: 13) . Apergis vd. (2012), yolsuzluk ve ekonomik özgürlük arasındaki ilişkiyi farklı açılardan ele almışlardır. Diğer çalışmalara kıyasla daha tarafsız bir yolsuzluk ölçüsü kullandıklarını ve analiz yöntemi olarak da önceki çalışmalardan farklılaştıklarını ifade etmektedirler. Araştırmalarının sonucunda, yolsuzlukla gelir eşitsizliği arasında pozitif ve istatistiki önem derecesinde anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Uzun dönem ekonomik özgürlük, kişi başına gelir ve eğitim ile yolsuzluk arasındaki ilişki ise negatif saptanmıştır (Apergis vd., 2012:215).

IX. Araştırmanın Yöntemi ve Kullanılacak Veriler

Bütçe saydamlığı için veri seti, Uluslararası Bütçe Ortaklığı tarafından yayınlanan Açık Bütçe Endeksi raporlarından derlenmiştir. Ekonomik özgürlük için kullanılacak veriler Heritage Foundation'ın araştırmaları sonucunda hesaplanan ve Wall Street Journal tarafından yayımlanan Ekonomik Özgürlük Endeksi'nden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yolsuzluk veri seti ise, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün yayınladığı Yolsuzluk Algılama Endeksi verilerinden oluşur. Söz konusu üç endeksten 2006-2008-2010 yıllarına ait verilerine eksiksiz erişebilen ülkeler* seçilmiştir. 38 ülkenin üç endekse ait üç yıllık 342 verisinden meydana gelen analiz seti oluşturulmuştur. Yolsuzluk algılama endeksi 2012 verilerinin farklı bir metot ile hesaplanması, karşılaştırmalı analizi mümkün kılmadığından (Transparency International, 2012: 1) ayrı olarak analiz edilmiştir. Ek olarak, endekslerin bazılarının iki yılda bir yayınlanmasından dolayı söz konusu üç yılın verileri analize dahil edilmiştir.

Bütçe saydamlığı ve ekonomik özgürlüğün yolsuzluk ile ilişkisinin araştırıldığı çalışmada, değişkenlere ait korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Yolsuzluk (bağımlı değişken) - Bütçe Saydamlığı (bağımsız değişken) - Ekonomik Özgürlük (bağımsız değişken) ilişkisi yatay kesit regresyon analizi ile incelenmiştir. Bulgular 2006, 2008, 2010 ve 2012 yılları için ayrı raporlanmış, ayrıca, 2012 yılı dışındaki diğer yıllar toplulaştırılmış örnekleme de değerlendirilmiştir.

X. Analiz Bulguları ve Değerlendirme

Araştırmada kullanılan Yolsuzluk Algılama Endeksi (YAE), Açık Bütçe Endeksi (ABE) ve Ekonomik Özgürlük Endeksi (EÖE) verilerine ilişkin korelasyon katsayıları Tablo 1'de sunulmuştur.

* Angola, Arjantin, Azerbaycan, Amerika, Bangladeş, Birleşik Krallık, Brezilya, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, El-Salvador, Endonezya, Ermenistan, Fas, Filipinler, Fransa, Gana, Guatemala, Güney Afrika, Gürcistan, Hırvatistan, Hindistan, İsveç, Kolombiya, Kosta Rika, Meksika, Mısır, Moğolistan, Nabıbya, Nepal, Nijerya, Norveç, Romanya, Rusya, Türkiye, Uganda, Ürdün, Vietnam, Yeni Zelanda.

Tablo 1: *Değişkenlerin Korelasyon Katsayıları*

	2006		2008	
	YAE	ABE	YAE	ABE
ABE	-0,7460		-0,7180	
EÖE	-0,7864	0,6757	-0,8034	0,6305
	2010		2012	
	YAE	ABE	YAE	ABE
ABE	-0,7188		-0,6774	
EÖE	-0,7820	0,5495	-0,7701	0,5467

Tablo'da yer alan korelasyon katsayıları incelendiğinde literatür ile aynı yönde bulgulara ulaşıldığı gözlenmiştir. Beklendiği gibi yolsuzluk ile saydamlık ve ekonomik özgürlük arasında ters yönlü ve oldukça güçlü bir ilişki mevcuttur. Diğer bir deyişle saydamlık ve ekonomik özgürlüğün artması yolsuzluğu azaltıcı bir etkiye sahiptir. Bununla birlikte korelasyon katsayıları, yolsuzluk üzerinde ekonomik özgürlük düzeyinin daha etkili olduğunu işaret etmektedir. Öte yandan iki bağımsız değişken; saydamlık ve ekonomik özgürlüğün de kendi aralarında pozitif korelasyona sahip oldukları ifade edilebilir.

Tablo 2'de ise hem yıllık örneklem hem de toplulaştırılmış örnekleme (2006, 2008 ve 2010) ait regresyon analizi bulguları özet bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 2: *Regresyon Analizi Sonuçları*

	2006	2008	2010	Toplulaştırılmış	2012
ABE	-0,0366	-0,0340	-0,0430	-0,0355	-0,0331
	[-3,1613]	[-3,0436]	[-3,9496]	[-5,6003]	[-3,2371]
	(0,0032)	(0,0044)	(0,0004)	(0,0000)	(0,0026)
EÖE	-0,1251	-0,1347	-0,1361	-0,1323	-0,1302
	[-4,1597]	[-5,0501]	[-5,2868]	[-8,3840]	[-5,0468]
	(0,0002)	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
c	15,2333	15,8676	16,7754	15,8443	15,5675
	[10,0781]	[11,7647]	[12,2167]	[19,6292]	[11,2601]
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
F-ist.	41,4762	44,9443	47,6367	132,1659	38,3791
R²	0,6863	0,7037	0,7160	0,6989	0,6689
D.W.	2,25	2,09	2,13	2,18	2,07
n	38	38	38	114	38

[...]: parametre tahminlerine ait t- istatistikleri

(...): prob. değerleri

Yukarıdaki tablodan, yolsuzluk düzeyini açıklayan iki açıklayıcı değişken saydamlık ve ekonomik özgürlüğün parametre tahminlerinin negatif oldukları izlenebilir. Dolayısıyla saydamlık ve ekonomik özgürlük düzeyi arttıkça yolsuzluğun azalacağı ampirik olarak bulgulanmıştır. Saydamlık düzeyinde meydana gelecek olası bir iyileşmenin yolsuzluğu yaklaşık olarak %4 azalttığı ifade edilebilir. Ekonomik özgürlüğün yolsuzluk üzerindeki etkisi daha güçlü görünmektedir. Buna göre ekonomik özgürlük düzeyinde elde edilebilecek bir iyileşmenin yolsuzluğu yaklaşık olarak %13 düşürebileceği söylenebilir. Tahmin edilen tüm parametre katsayıları istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlı bulgulanmıştır. Modelin bir bütün olarak anlamlılığını test eden F-istatistikleri de tüm modellerde %1 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Determinasyon katsayıları (R^2) bağımsız değişkenler saydamlık ve ekonomik özgürlüğün bağımlı değişken yolsuzluktaki değişimlerin yaklaşık %70'ini açıklayabildiğini göstermektedir. DW istatistiklerinin kabul edilebilir sınırlar içinde kalmış olması, modellerde otokorelasyon probleminin etkili olmadığını ifade etmektedir.

XI. Sonuç

Kamu gücünün özel çıkarlar için kullanılması olarak tanımlanan yolsuzluk hem ekonomik büyümenin hem de kalkınmanın önündeki önemli engellerden biri olarak ifade edilmektedir. Yolsuzluğun önlenmesi amacıyla kamu hesaplarında saydamlığın artırılması önem kazanmıştır. Saydam bir bütçe ile, kamu gelirleri ve harcamaları hakkında geribildirim ve vatandaşların bu bilgilere ayrıntılarıyla ve kolayca erişmeleri sağlanmaya çalışılır. Saydam, erişilebilir ve doğru olmayan bir bütçenin analizi mümkün olmayacaktır. Bütçe ve bütçe sürecine ait bilgilerin doğru ve tam olarak sunulmasının yanı sıra herkesin anlayabileceği ve değerlendirebileceği şekilde sunulması da önem kazanmaktadır.

Yolsuzluğu önlemede önem kazanan bir diğer kavram ise ekonomik özgürlüklerdir. En genel anlamda, ekonomik özgürlükler, mal ve hizmetlerin üretiminde, dağıtımında ve tüketiminde kamu müdahalesinin olmaması anlamını taşır. Başka bir ifadeyle, bireysel tercih, özel mülkiyet ve mübadele serbestisinin varlığıdır.

Çalışmada, saydam bütçe ve ekonomik özgürlüklerin yolsuzluğa olan etkileri araştırılmıştır. Bütçenin saydamlığı için Açık Bütçe Endeksi'nden elde edilen, ekonomik özgürlükler için Ekonomik Özgürlük Endeksi'nden, yolsuzluk için Yolsuzluk Algılama Endeksi'nden elde edilen veriler kullanılmıştır. Sonuç olarak; yolsuzluk düzeyini açıklayacağı düşünülen saydamlık ve ekonomik özgürlüğün etkili birer faktör oldukları ifade edilebilir. Söz konusu iki faktörde ortaya konabilecek potansiyel iyileştirmelerin yolsuzluğu azaltıcı bir etkiye sahip olduğu ampirik olarak gözlenmiştir. Bu bulgu çalışmada yararlanılan modellerin iktisadi anlamlılığına işaret etmektedir. İktisadi anlamlılık, gerek parametre tahminlerinin istatistiksel anlamlılıkları gerekse modellerin belirlilik katsayıları ile desteklenmiştir.

Kaynaklar

- Akçay, S. (2000), “Yolsuzluk, Ekonomik Özgürlükler ve Demokrasi”, *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, Güz, Cilt 1, Sayı 1, ss.1-15.
- Alt, J. E ve Lassen, D. D. (2006), “Fiscal Transparency, Political Parties, and Dept in OECD Countries”, *European Economic Review*, 50, ss. 1403-1439.
- Andeson, S. ve Heywood, P. M.(2009), “The Politics of Perception: Use and Abuse of Trasparency International’s Approach to Measurin Corruption”, *Political Studies*, Vol. 57, ss.746-767.
- Apergis, N., Dinçer, O. C. ve Payne, J. E. (2012), “Live Free or Bribe: On the casual Dynamics Between Economic Freedom and Corruption in U.S. States”, *European Journal of Political Economy*, 28, ss. 215-226.
- Atiyas, İ. ve Sayın, Ş. (2000), “Devletin Mali Performans Saydamlığı”, **Kamu Maliyesinde Saydamlık**, İstanbul, TESEV Yayını, ss.27-43.
- Berggren, N.(2003), “The Benefits of Economic Freedom”, *The Independent Review*, v:VIII, n:2, ss.193-211.
- Biber, A.E. (2008), “Değişen Devlet Anlayışı Müdahalecilik ve Piyasa Ekonomisi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:1, Sayı:16, Yıl:9, ss. 56-69.
- Cameroon Budget Inquirer (2013), “Why Budget Transparency”, <http://cameroon.openspending.org>.
- Egeli, H. ve Özen, A. (2011), Yolsuzluk-Mali Saydamlık İlişkisi: Teorik ve Ampirik bir Değerlendirme”, *Bütçe Dünyası Dergisi*, Sayı 35, No 1, ss.19-27.
- Freedom House, “Freedom in the World 2013”, <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world-2013/methodology>.
- Gwartney, J., Lawson R ve Hall, J.(2012), **Economic Freedom of The World 2012 Annual Report**, Fraser Institute.
- Gwartney, J. ve Lawson, R. (2003), “The Consept and Measurement of Economic Freedom”, *European Journal of Political Economy*, Vol:19, ss. 405-430.
- Graeff, P. ve Mehlkop, G. (2003), “The Impact of Economic Freedom on Corruption: Different Patterns for Rich and Poor Countries”, *European Journal of Political Economy*, Vol 19, ss.605-620.
- Heritage Foundation (2006), **2006 Index of Economic Freedom**, <http://www.heritage.org>.
- Heritage Foundation (2010), **2010 Index of Economic Freedom**, <http://www.heritage.org>.
- Heritage Foundation (2012), **2012 Index of Economic Freedom**, <http://www.heritage.org>.
- Heritage Foundation (2013), **“2013 Index of Economic Freedom”**, <http://www.heritage.org/index/about>.

- International Budget Partnership (2006), **Open Budget Survey**,
www.internationalbudget.org.
- International Budget Partnership (2008), **Open Budget Survey**,
www.internationalbudget.org.
- International Budget Partnership (2010), **Open Budget Survey**,
www.internationalbudget.org.
- International Budget Partnership (2012), **Open Budget Survey**,
www.internationalbudget.org.
- Kapás, J. ve Czeglèdi, P. (2007), "Economic Freedom: A Hayekian Conceptualization", *New Perspectives of Political Economy*, Volume:3, Number, ss. 205-230.
- Kàpas J. ve Czeglèdi P. (2007), "Economic Freedom: Theory First, Empiricism After", <http://sugarhoover.co.uk/articulos/Kapas-Czegledi.pdf>, ss.1-24.
- Karagöz, K. ve Karagöz, M. (2010), "Yolsuzluk, Ekonomik Büyüme ve Kamu Harcamaları: Türkiye için Ampirik Bir Analiz", *Sayıştay Dergisi*, Sayı 76, Ocak-Mart, ss.5-22.
- Karakaş, M. (2007), "Yolsuzluğun Nedenleri, Etkileri ve Yolsuzlukla Mücadelede Alternatif Bir Yaklaşım Olarak Yönetişim", *İ.Ü. İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Dergisi*, 50. Seri, ss.44-66.
- Kayalıdere, G. (2004), "Kamu İdaresinde "Yönetim"den "Yönetişim"e", *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, Yıl 19, Sayı 220 ek sayı, ss. 56-63.
- Kešeljević, A. (2007), "Indexes of Economic Freedom-An Outline and Open Issues" *Rad. Ekon. fak. Rij.*, Vol: 25, ss. 223-243.
- Kolstad, I. ve Wiig, A.(2009), "Is Transparency the Key to Reducing Corruption in Resource-Rich Countries?", *World Development*, Vol 37, No 3, ss. 521-532.
- Kumar, A. (2011), "Interplay Between Corruption and Economic Freedom", *CCS Working Paper*, No 254, ss.1-23.
- Lalountas, D.A, Manolas, G.A ve Vavouras, I.S. (2011), "Corruption, Globalization and Development: How are These Three Phenomena related?", *Journal of Public Modeling*, 33, ss. 636-648.
- Lambsdorf, J. G. (2006), "Measuring Corruption-The Validity and Precision of Subjective Indicators (CPI)", C. Sampford, A. Shacklock vd. (der). **Measuring Corruption**, Burlington, USA, ss.81-98.
- Lindstedt, C. ve Naurin, D.(2010), "Transparency is not Enough: Making Transparency Effective in Reducing Corruption", *International Political Science Review*, 31 (3), 301-322.
- Miller, E. F, (2010), *Hayek's The Constitution of Liberty (An Account of Its Argument)*, The Institute of Economic Affairs Publications, Great Britain.
- O'Rourke, P. J.(1993), *Determinants of Corruption: A Survey*.

- Özcan, B. (2012), OECD Ülkelerinde Yolsuzluğun Ekonomik Belirleyenleri: Panel Veri Analizi”, *İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt 62, Sayı 2, 253-282.
- Renzio, P. ve Masud, H. (2011), Measuring and Promoting Budget Transparency: The Open Budget Index as a Research and Advocacy Tool”, *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*, Vol 24, No 3, July, 607-616.
- Sedmíhradská, L. ve Haas, J. (2012), “Budget Transparency and Fiscal Performance: Do Open Budgets Matter?”, *MPRA Paper*, No:42260, October, 1-12.
- Sundelson, J.W. (1935), “Budgetary Principles”, *Political Science Quarterly*, 50 (2), 236-263.
- Tanzi, V. (1998), “Corruption Around the World”, *IMF Staff Papers*, Vol. 45, No. 4, December, 559-594.
- Transparency International (2006), *Corruption Perceptions Index*, www.transparency.org.
- Transparency International (2008), *Corruption Perceptions Index*, www.transparency.org.
- Transparency International (2010), *Corruption Perceptions Index*, www.transparency.org.
- Transparency International (2012), *Corruption Perceptions Index*, www.transparency.org.
- Transparency International (2012), “Corruption Perception Index 2012: An Updated Methodology”, <http://www.transparency.org>.
- Yalman, İ. N, Sandalcılar, A. R ve Demirkoparan, F. (2011), “Özgürlükler ve Ekonomik Kalkınma: Latin Amerika ve Türkiye”, *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı, 431-444.